

XALQI ÜÇÜN DOĞULAN ŞAIR

"Nə qədər ki, hakimlik var, məhkumluq var mən varam" - deyən böyük istiqlal şairi Əhməd Cavad Axundzadə 1892-ci il mayın 5-də Şəmkirin Seyfəli kəndində anadan olmuşdur. Kənd məktəbini bitirdikdən sonra təhsilini Gəncədə ruhani seminariyasında davam etdirmiş, burada rus, ərəb, fars dillərini mükəmməl öyrənmişdi. Seminariyada oxuyarkən Hüseyn Cavid, Abdulla Sur, Şeyxülislam Pişnamazzadə kimi dövrünün tanınmış simalarından, böyük şəxsiyyətlərdən dərslər alan Əhməd Cavadın gələcək həyat yolunun müəyyən edilməsində, onun bütün varlığı ilə milli istiqlal yolunda mücadiləyə başlamasında müəllimlərinin milli-mənəvi ruhlu fikirləri böyük rol oynamışdır.

1912-ci ildə təhsilini başa vuran Əhməd Cavad bir müddət Şəmkir, Gədəbəy, Zaqatala və Gəncədə müəllimlik etmiş və həyatının 29 ilini bu müqəddəs peşəyə həsr etmişdir. "Azərbaycan dilinin sərfi və nəhvi" ilk dərsliyin müəllifi də Əhməd Cavaddır. O, Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin yaradılmasında yaxından iştirak etmiş, həm də onun fəal üzvlərindən biri olmuşdur. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin banilərindən biri Məhəmməd Əmin Rəsulzadə Əhməd Cavad haqqında yazırdı: "O, şeirləri ilə türk xalqlarının, doğma Azərbaycanın apardığı istiqlal mübarizəsinə bir ordudan daha çox xidmət göstərdi. Onun qələmi minlərlə süngüyə bərabər idi".

Hələ mədrəsədə oxuduğu illərdə Əhməd Cavad qəzet və jurnallarda lirik şeirlər, tənqidi məqalələrlə çıxış etmişdir. İlk mətbu əsəri olan "Müdhış düşüncələrim" şeiri isə "Şəlalə" jurnalında çap olunmuşdur. Şairin 1918-1920-ci illərdə yazdığı "Ey, əsgər", "İngilis", "Qalx", "Şəhidlərə", "Dağlar", "Marş" şeirləri Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin nailiyyətlərinə həsr olunmuşdur.

Azərbaycan Xeyriyyə Cəmiyyətinin ən fəal üzvü olan Əhməd Cavad həm də cəmiyyətin məsul katibi idi. O, Hacı Zeynalabdin Tağıyevin köməyi ilə doğulduğu Seyfəli kəndində məktəb və uşağbağçası, 1916-cı ildə isə Batumda 2500 türk uşağı üçün məktəb açmışdır.

Millətine, milli dövlətçiliyinə xidmət edən, xalqının xoşbəxtliyi uğrunda canını belə fəda etməkdən çəkinməyən Əhməd Cavadın adı hər birimizə ilk olaraq milli məniyyətimizin ifadəsi olan himnimizi xatırladır. Belə ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranmasını milli tariximizin ən parlaq səhifəsi kimi sevinclə qarşılayan Əhməd Cavad 1919-cu ildə müstəqil dövlətimizin himnini - "Azərbaycan marşı"nı yazmışdır. Bütün qəlbi ilə xalqına, millətine bağlı olan, xalqının müstəqilliyi uğrunda ömrünün sonuna qədər mübarizə aparan şairin yaradıcılığının əsasını milli məfkurə, milli kimlik motivləri təşkil edir. Əhməd Cavad üçrəngli, ay-ulduzlu bayrağımıza böyük sevgisini "Bayrağım" şeiri ilə ifadə etmişdir.

*Türküstan elləri öpüb alınını
Söyləyir dərdini sana, bayrağım!
Üç rəngin əksini Quzğun dənizdən
Ərməğan yollasın sana, bayrağım!..*

Görkəmli Azərbaycan şairi, nasir, publisist, Azərbaycan xalqının azadlığı və istiqlaliyyəti uğ-

runda mübarizə aparan, bu yolda "xalq düşməni" damğası ilə güllələnmək əmri verilən milli istiqlal şairi Əhməd Cavad yalnız Azərbaycan deyil, həm də bütün türk dünyasının taleyini düşünür, türk xalqlarının birliyini arzulayırdı. Ömrü boyu türkçülük, turançılıq ruhu ilə yaşayan və yaradıcılığını demək olar ki, türk qövmünün tərəqqisinə və istiqlalına həsr edən vətənsəver və milli ruhlu gənc şair bu amalla Türkiyə ordusunda savaşımaq üçün Qafqaz könüllü hissəsinə yazılmış, Balkan müharibəsində iştirak etmiş, təkcə əsgər kimi deyil, həm də fikir, əqidə azadlığı uğrunda mübarizə aparmışdır.

Türk xalqına, türk millətinə olan sonsuz məhəbbət şairin yaradıcılığının bütövlükdə ideyasını, mövzusunun təşkil etmişdir. Əhməd Cavad bütün türklüyə təəssübünü və sevgisini "Çırpınırdın Qara dəniz" şeiri ilə izhar edirdi.

*Çırpınırdın, Qara dəniz,
Baxıb Türkün bayrağına!
"Ah!.." deyərdin, heç ölməzdim
Düşə bilsəm ayağına!
Ayn düşmüş dost elindən,
İllər var ki, çarpar sinən!..
Vəfalıdır gəldi-gedən,
Yol ver Türkün bayrağına!*

Əhməd Cavad "Yaşıl Qələmlər" Cəmiyyətinin yaradıcısı və katibi, Azərbaycan Proletar Yazıçılar Cəmiyyətinin üzvü idi. 1920-ci ilin aprel hadisələrindən sonra Əhməd Cavad daim təqib edilmiş, yaradıcılığına imkan verilməmiş, hətta "Göy göl" şeirinin antisovet ruhlu olduğunu səbəb göstərərək həbs edilmişdi.

"Kür", "Səsli qız", "Pambıq dastanı" adlı poemaların müəllifi olan Əhməd Cavadın ilk şeirlər kitabı "Qoşma" 1916-cı ildə, "Dalğa" 1919-cu ildə, "İstiqlal uğrunda şeirlər" kitabı isə 1928-ci ildə çap olunmuşdur.

1920-1937-ci illərdə dəfələrlə həbs edilən Əhməd Cavada 1937-ci ildə güllələnmək hökmü çıxarılsa da, şair işgəncələrə dözməyərək vəfat etmişdir.

M.F.Axundzadə, H.Zərdabi, M.Ə.Rəsulzadə, Ə.Topçubaşov, İ.Qaspiralı, C.Məmmədquluzadə, M.Ə.Sabir, M.Hadi, H.Cavid ilə başlayan Azərbaycan milli ideyası və türkçülük məfkurəsinin davamçısı olan Əhməd Cavad milli istiqlalımızın yorulmaz təbliğatçısı idi.

Mehparə ƏLİYEVƏ,
"Respublika".